

رویکردهای نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

مهدی نادری^۱ | سید مهدی حسینی^۲

چکیده

مطالعات تحقیقاتی و روشمند بر این نکته تأکید دارد که می‌توان «طرح‌ها، تصمیم‌ها و اقدامات» نسبتاً منظم و پرتکرار یک واحد سیاسی را کشف و فرموله کرد. بر این اساس، نگارندگان با اتخاذ روش کیفی از نوع تحلیل مضمون ناظر بر اسناد بالادستی و مصاحبه‌های عمیق با صاحب نظران، درصدد پاسخ به این سؤال هستند: «... رویکردهای نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان چه بوده است؟» رویکردهای نرم در مقابله با تروریسم، اغلب کنش‌گرا و پیش‌دستانه است ولی موجب هدم و حذف فیزیکی کامل ساختار تروریسم نمی‌شود. در جمهوری اسلامی ایران، رویکردهای نرم در مقابله با تروریسم، نقش پیشران ضروری و کارآمد در پیشبرد رویکردهای امنیتی و نظامی دارد. یافته‌ها تحقیق بر این نکته تأکید دارد که از مجموعه رویکردهای نرم، صرفاً یک چهارم رویکردهای حاکمیت از سنخ حقوقی - قضائی و سایر رویکردها جنبه فرهنگی - اجتماعی داشته است. رویکردهای نرم در مقابله با تروریسم در استان سیستان و بلوچستان شامل سیاست‌ها و برنامه‌هایی نظیر تأکید بر تأمین حداکثری امنیت، رفع نیازهای ضروری اقتصادی و معیشتی مردم؛ توجه و تأکید بر ملاحظات اخلاقی منازعه؛ اقدام مقتدرانه و مسئولانه؛ و کارآمدی مشروعیت‌بخش بوده است. نتایج اتخاذ چنین رویکردی در ج.ا. ایران منجر به «کاهش جذب نیروهای جدید در گروه‌های تروریستی» گردیده است.

واژگان کلیدی: رویکردهای نرم، سیستان و بلوچستان، بحران تروریسم، خشونت نامشروع، تحلیل مضمون.

DOI: 10.27834/CSIW.2401.1358.4.35.5

^۱ دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران (نویسنده مسئول).

mahdinaderi35@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

s.hosseini.mehdi@gmail.com

شماره ۴ (۳۵)
سال ۱۱
زمستان ۱۴۰۳
مقاله پژوهشی
تاریخ دریافت:
۱۴۰۲/۱۱/۰۸
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۳/۰۹/۲۹
صص: ۹۴-۱۱۴

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی، قدرت‌های جهانی و دنباله‌های منطقه‌ای آن با ایران مستقل و ناهمساز با سلطه جهانی، سرناسازگاری نهادند و از شرایط بی‌ثبات مناطق قومی و مذهبی سوءاستفاده کردند و اقدام به تحریک اقلیت‌های مورد اشاره کردند، البته به هر میزان هویت قومی- مذهبی برجسته‌تر شود، افتراق، اختلاف و خشونت و درگیری نیز بیشتر می‌گردد و به تبع زمینه سوءاستفاده بیگانگان در جهت تضعیف و تجزیه کشور مهیاتر می‌گردد.

نظام سلطه، به منظور چالش‌آفرینی برای نظام نوپای جمهوری اسلامی، به اشکال مختلف با سوءاستفاده از موضوعات قومی- مذهبی از ضدانقلاب حمایت کرده است و از این ره‌گذر تهدیدات فراوانی برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد نمود. از آنجایی که اقدامات ضدانقلاب تهدید جدی برای انقلاب اسلامی محسوب می‌گردید، لذا نظام جمهوری اسلامی ایران برای دفع و رفع تهدیدات، اقدامات مختلف با تجربیات سامان‌یافته و یا گاه متفرد و اقتضایی به مقابله و مواجهه با ضدانقلاب شتافت. ثبت و کشف تجارب و اقدامات مقابله با ضدانقلاب به‌ویژه ضدانقلاب مسلح تروریست، دارای مطلوبیت‌های اساسی است که می‌تواند از حیث حکمرانی دفاعی و امنیتی و ملاحظه اندیشه سیاسی و به‌ویژه مولفه دفاعی، دارای دانش افزوده و تجربه قابل انتقال باشد.

هدف این مقاله، شناخت اقدامات و رویکردهای نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم در استان سیستان و بلوچستان به عنوان تجربه موفق نظام در تأمین امنیت در راستای شناخت قوت‌ها در مدیریت راهبردی در مواجهه با تروریسم و ضدانقلاب مسلح می‌باشد و در واقع این هدف تأمین‌کننده پاسخ به سؤال پژوهش که عبارت است از «رویکردهای نرم نظام جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم در استان سیستان و بلوچستان چه بوده است؟» می‌باشد.

بدیهی است در صورت بهره‌مندی از روش‌های معتبر، می‌توان در هر اجتماعی، شیوه رفتار نهادهای عامل و قواعد ساختاری و انگیزه‌های کارگزاری را کم و بیش کشف کرد. با این مبنا نظام جمهوری اسلامی ایران نیز در مواجهه و مبارزه با ضدانقلاب مسلح نیز دارای درون مایه و ویژگی‌های مشخص و قابل کشفی است که می‌توان با دسته‌بندی و ساماندهی علمی، به مقام کشف برسد و از آن تلقی «رویکرد نظام جمهوری اسلامی ایران» داشت و به مثابه مقوله علمی قابل اتکا به منظر خوانندگان گرامی هدیه کرد.

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

با توجه به تمایزات و تفاوت‌های اصولی حکمرانی انقلاب اسلامی، با ماهیت الگو و معنای اداره حکومت با مدل‌های متعارف سپهر سیاست و امنیت امروز جهان، به رغم ارزشمندی و قابلیت بهره‌مندی «نظریه‌های موجود در مطالعات جامعه‌شناسانه تأمین امنیت»، ممکن است کفایت شاخص‌گذاری‌هایی برای کشف، تدوین و شناخت رویکرد امنیتی تاریخی و گذشته‌نگر در مناطق استقرار و میدان منازعه ضدانقلاب مسلح را نداشته باشد. بنابراین در این نوع از شناخت رویکرد امنیتی، نقش اسناد و تجربیات گذشته؛ در روش تحقیق و تحقق و استحصال و اخذ گزاره‌های علمی بسیار برجسته خواهد بود. به هر تقدیر، اخذ و تدوین رویکرد «امنیت پایدار» متناظر به «آینده» نیز منوط به بهره‌مندی از تجربیات نسبتاً کارآمد و اثربخش نظام در گذشته دارد.

ضرورت این تحقیق از آن‌جا روشن می‌شود که بدانیم اغلب کشورهای که از تجربیات موفق خود در عبور از بحران‌ها بهره گرفته‌اند اهداف ملی خود را بسیار پیش‌تازتر و کم هزینه‌تر به پیش برده‌اند و لذا تجربه گذار بیش از چهل ساله انقلاب اسلامی نشان داده است که هویت، ماهیت و ساختارهای قومی و مذهبی و ایدئولوژیکی ضدانقلاب و حتی بسترهای جغرافیایی و کارگزاری دشمنان داخلی و خارجی، تغییر زیادی نکرده است.

با هدف کشف رویکردهای فرهنگی - اجتماعی - حقوقی - قضایی علاوه بر بهره‌گیری از اسناد بالادستی که در واقع با ابلاغ رهبر(ان) و فرماندهان عالی، هویت می‌یابد، از مصاحبه عمیق با طیفی از مسئولین و دست‌اندرکاران امنیتی تراز که دارای شناخت کافی به مقوله‌های فرهنگی - اجتماعی و حقوقی - قضایی متناظر به مقابله با تروریسم (ضدانقلاب مسلح) در منطقه بوده‌اند بهره برده شد تا رویکردها و رهیافت‌های عینی متناظر به موضوع و مکان پژوهش کشف گردد.

در این تحقیق، منظور از رویکرد نرم نظام جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضدانقلاب مسلح در مناطق معین، «طرح‌ها، تصمیم‌ها و اقدامات روش‌مندی است که نظام جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از منابع در اختیار به منظور هدایت مجموعه قدرت کشور، در چهار دهه گذشته با هدف مقابله با ضدانقلاب مسلح (تروریست‌ها)، در مناطق معین به کار گرفته است. و یا به مجموعه اقدامات کلان (مکمل) اعمال شده مبتنی بر ارزش‌ها و سیاست‌های ج.ا. ایران با استفاده از ابزارها و روش‌های غیرنظامی - مذاکره، اقدامات فرهنگی، تبلیغات، عملیات روانی و غیره - با هدف تغییر نگرش و رفتار، مبتنی بر اقناع، جهت نیل به اهداف نهایی مقابله با ضدانقلاب مسلح، گفته می‌شود.

۱- روش‌شناسی تحقیق

از آنجایی که این تحقیق پی‌جوی مدلی است که نشان‌دهنده «چستی رویکردهای نرم» به کار گرفته شده توسط نظام ج.ا. ایران طی چهار دهه گذشته در منطقه جنوب شرق کشور می‌باشد به منظور حصول به این هدف، فرایند گام به گام و جامعی طی می‌شود. به این ترتیب که، فرایند تحلیل مضمون در سه مرحله، با شش گام و بیست فعالیت انجام پذیرفت. همان‌طور که در جدول ۱-۴ آمده است، صاحب‌نظران، فرایند کامل تحلیل مضمون را به سه مرحله عمده تقسیم می‌نمایند: الف- تجزیه و توصیف متن؛ ب- تشریح و تفسیر متن؛ و ج- ادغام و یکپارچه کردن مجدد متن.

مرحله	گام	فعالیت
۱- تجزیه و توصیف متن	۱- آشنا شدن با متن	- مکتوب کردن داده‌ها (در صورت لزوم) - مطالعه اولیه و مطالعه مجدد داده‌ها - نوشتن ایده‌های اولیه
	۲- ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری	- پیشنهاد چارچوب کدگذاری و تهیه قالب مضامین - انتخاب متن به بخش‌های کوچک‌تر - کدگذاری ویژگی‌های قالب داده‌ها
	۳- جست‌وجو و شناخت مضامین	- تطبیق دادن کدها با قالب مضامین - استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاری شده متن - پالایش و بازبینی مضامین
۲- تشریح و تفسیر متن	۴- ترسیم شبکه مضامین	- بررسی و کنترل همخوانی مضامین با کدهای استخراج - مرتب کردن مضامین - انتخاب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فرآبر - ترسیم نقشه (های) مضامین - اصلاح و تأیید شبکه (های) مضامین - تعریف و نامگذاری مضامین
	۵- تحلیل شبکه مضامین	- توصیف و توضیح شبکه مضامین
۳- ترکیب و ادغام متن	۶- تدوین گزارش	- تکمیل شبکه مضامین و بیان مختصر و سریع آن - استخراج نمونه‌های قالب داده‌ها - مرتب کردن نتایج تحلیل با سؤالات تحقیق و مبنای نظری - نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

جدول ۱-۴ فرایند گام به گام تحلیل مضمون و تحلیل شبکه مضامین

در ابتدا محققین و همکاران، زمانی را صرف گفتگو با فرماندهان و مسئولین مختلف نموده و سؤالات تحقیق را با آن‌ها مطرح نموده است. به این منظور، سه سند بالادستی مفصل بهره‌جسته شد، و به منظور تکمیل و کفایت تحقیق از ۱۳ نفر از بالاترین مسئولین وقت مصاحبه به عمل آمد که در مجموع ۱۶ متن-اسنادی^۱ برای مطالعه رویکردهای منطقه جنوب شرق به دست آمد.

در این تحقیق در اسناد بالادستی که عمده مواد آن از فرامین و دستورات فرمانده معظم کل نیروهای مسلح- آیت‌الله خامنه‌ای- و همچنین فرامین دستور عملیاتی، بهره‌گرفته شد. در اسناد بالادستی به فرامین کلی امامین انقلاب اسلامی از ابتدای انقلاب در خصوص «تروریسم» و «منطقه مورد بررسی» و ملاحظات اساسی «فقه و اخلاق اسلامی» استناد گردیده است.

^۱ Document

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

بنابراین متن مصاحبه چندین بار خوانده و شناسه گذاری شدند. شناسه گذاری داده‌ها به فراخور متون و شماره‌های مرتبط با آن، که از قبل تعریف شده بود، انجام پذیرفت. در نهایت، برای هر یک از شناسه‌ها، یک برچسب انتخاب و سپس مضامین فرعی که بیشترین قرابت مفهومی را نسبت به هم داشتند کنار هم چیدمان یافته و معانی و واژه‌های مناسب ابداع گردید. به عبارتی، مضامین فرعی در قالب مضامین اصلی دسته‌بندی شدند و درختواره مفهومی ذیل مضامین اصلی - که همان پاسخ‌یافت‌های ارائه شده به سؤال اصلی تحقیق می‌باشد - شکل گرفت. برخی از پاسخ‌های ارائه شده به سؤال پژوهش «رویکردهای نظام جمهوری اسلامی ایران طی چهار دهه گذشته در مواجهه با ضدانقلاب چه بوده است؟» در ذیل شناسه‌ی والد «رویکردهای نرم مقابله با تروریسم در سیستان و بلوچستان» مستنداً در جدول ۴-۱ و ۴-۲ نشان داده شد و در آخر از مجموع مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌باز و متون بالادستی در حوزه اقدامات و رویکردهای نرم که شامل رویکردهایی از جنس و ماهیت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، حقوقی و قضایی می‌باشد در دو گروه کلی رویکرد فرهنگی - اجتماعی و رویکرد حقوقی - قضایی ساماندهی و تحلیل شد.

۲- پیشینه تحقیق و نوآوری پژوهش

با مطالعه آثار علمی اعم از کتب، مقاله، پایان‌نامه و رساله صاحب‌نظران حوزه مطالعاتی علوم سیاسی و امنیتی، جغرافیا، اندیشه سیاسی، مطالعات منطقه‌ای و به‌ویژه جامعه‌شناسی سیاسی اقوام و مذاهب که در حوزه مسایل امنیتی منطقه سیستان و بلوچستان ایران و مسایل قومی، پژوهش و تحقیقاتی داشته‌اند و به مفاهیم محوری مشترک با عنوان مقاله پرداخته‌اند در جدول شماره (۱) دسته‌بندی و اشاره شده است. این مطالعه نشان می‌دهد که همگی تحقیقات موصوف، فاقد وجه کشف مجموعه‌ی رهیافت‌ها و رویکرد هستند.

نویسنده	عنوان	مفاهیم محوری
افتخاری، اصغر ۱۳۹۰	رویکرد جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم	تمرکز بر امنیت و رهیافت‌ها و رویکرد ج.ا.ایران در مقابله با تروریسم در کل کشور
حاجیان، ابراهیم ۱۳۹۳	رویکردهای ضد تروریسم در ایران، رویکردی فرهنگی	تمرکز بر امنیت و رهیافت‌ها و رویکرد فرهنگی ج.ا.ایران در مقابله با تروریسم در

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

کل کشور، و عدم تمرکز بر استان سیستان و بلوچستان		
تمرکز بر دین، فرهنگ، امنیت و راهکار دارد	گونه شناسی سلفیت در جهان اسلام (با تأکید بر ایران)	حسینی، سید مهدی ۱۳۹۵
تمرکز بر تدوین رویکرد، امنیت پایدار و استان سیستان و بلوچستان دارد	شناخت موانع دستیابی تدوین رویکرد امنیت پایدار در استان سیستان و بلوچستان	حسینی، سید مهدی ۱۳۹۶
تمرکز بر هویت، قدرت، امنیت نرم و ساختارهای اقتصاد و سیاست و فرهنگ و جغرافیا و... در جنوب شرق دارد	راهکارهای مدیریت منازعات قومی در استان سیستان و بلوچستان	حسینی، سید مهدی ۱۳۹۵
تمرکز بر قومیت و همبستگی هویت بلوچ دارد	انگاره همبستگی قومیت بلوچ پاکستان و تأثیرات آن بر قومیت بلوچ در شرق ایران	قرشی، سیدیوسف ۱۳۹۷

نظر به این که تا به حال هیچ تحقیقی در رابطه با مسئله پژوهش به صورت مستقیم انجام نشده است؛ این مقاله، هم به لحاظ روش، موضوعی و هم نتایج نوآورانه است. اساساً در روش تحقیق کیفی از نوع تحلیل مضمون، همه گزاره‌های مستخرج با ماهیت «مغایر و جدیدالورد»، نوآوری در سطح آن دانش، محسوب می‌گردد. زیرا اقتضای مغایر یعنی یافته‌هایی که در مضامین نظری سابق حضور نداشته و در تحقیقات پیشینی دیده نشده است؛ تولیدات دانشی و نوآوری پژوهش محسوب می‌گردد که در بخش نتایج، به کفایت اشاره و توضیح داده خواهد شد.

۳- ادبیات و چارچوب مفهومی

۳-۱- تروریسم به مثابه بحران

تروریسم از جمله مفاهیم بسیار تلخ و ناگواری است که هر شخص و گروهی تمایل دارد خود را مبرا از انتساب به این عنوان بداند. باید توجه داشت که تروریسم با دین، مذهب و فرهنگ خاصی پیوند هویتی و اصیلی ندارد، هر چند بعضی از اقدام‌های تروریستی در طول تاریخ از سوی برخی مدعیان پیروی از ادیان، مذاهب و فرهنگ‌های گوناگون به عمل آمد؛ لیکن در هیچ یک از این ادیان و فرهنگ‌ها نمی‌توان احکامی یافت که توجیه‌گر اقدامات تروریستی باشد. بنابراین فقط می‌توان حکم کرد که تفسیر خاص از یک عقیده ممکن است به تروریسم منتهی گردد.

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

در واقع تروریسم، ابزاری در دست ضعیفان است (Reich, 1381: 18) که دارای اهداف و آرمان‌های سیاسی و متکی به خشونت یا تهدید به خشونت می‌باشند، قصد آن ایجاد رعب و وحشت در جامعه هدف است و اهداف دیگری ورای قربانیان فوری خشونت را تعقیب می‌کند. این خشونت دارای سازمان است و افراد آن به صورت انفرادی عمل نمی‌کنند. تروریسم شامل بازیگری غیردولتی یا بازیگرانی به‌عنوان عاملان خشونت هستند که هدف آن ایجاد قدرت سازمانی است. این خشونت تلاش دارد پایه قدرت سازمان اعمال‌کننده را افزایش دهد و در واقع به اقدام سازمان‌یافت‌هایی وصف تروریستی می‌دهیم که متصف به داشتن اهداف سیاسی، وجود خشونت یا تهدیدی معتبر، و شکلی از جنگ روانی که آماج اصلی آن‌ها خشونت علیه شهروندان و غیرنظامیان باشد (Poursaid, 2016: 156-158). جیمز ام لوتز بر این باور است تروریسم می‌تواند اقدامی اجتماعی-گروهی، همچون گروه‌های قومی تروریستی و یا گروه‌های ایدئولوژیک و یا ابزاری باشند (Lutz, 2015: all over) در کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی، «هرگونه جرمی که شروع یا هم‌دستی شود تا هدفی تروریستی در هر یک از کشورهای متعهد علیه شهروندان، امکانات یا منافعشان، یا علیه اماکن و شهروندان خارجی که مقیم سرزمین آن‌ها هستند، انجام گیرد را «جرم تروریستی» تلقی می‌کنیم. البته باید برای جرم مذکور در قانون داخلی دولت متعهد؛ مجازاتی پیش‌بینی شده باشد (Bozorgmehri, 2015: 51). در لایحه قانون مبارزه با تروریسم جمهوری اسلامی ایران نیز به‌طور مبسوط به جرم‌انگاری، تعریف و تعیین مصادیق جرم تروریستی پرداخته شده است. آنچه در این میان باید توجه کرد این است که ماهیت تروریسم و بسط و گسترش گروه‌های تروریستی و اقدامات تروریستی می‌تواند عامل ایجاد بحران در یک گروه، جامعه و حتی دولت شود. دولت‌هایی که توانایی مقابله با تروریسم و اقدامات ناشی از آن را ندارند تدریجاً دچار بحران بی‌ثباتی و در نتیجه آن بحران امنیت خواهند شد.

۲-۳- مقابله با بحران تروریسم

دود معتقد است که مقابله با تروریسم به اقداماتی واکنشی‌ای گفته می‌شود که با هدف جلوگیری از پیشامد بحران و برای تقلیل آسیب‌پذیری‌های اجتماعی و فردی از اقدامات تروریستی با بهره‌گیری از همه نیروهای مسلح و غیرمسلح انجام می‌شود (Dod, 2009: 39) و به عبارت بهتر، در عین حالی که به معلول این اقدام تروریستی، پاسخ می‌دهد به علت‌ها و ریشه‌های تروریسم هم می‌پردازد؛

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

ناکوس به مجموعه اقدامات، تکنیک‌ها، تاکتیک‌ها و استراتژی‌هایی که دولت‌ها، نیروهای مسلح به منظور جلوگیری و پاسخ دادن به اقدامات و یا تهدیدات تروریستی، انجام می‌دهند را مقابله با تروریسم معرفی می‌کند (Nacos, 2008: 169-218).

افتخاری بر این باور است که ضد تروریسم شامل گستره کاملی از فعالیت‌های کنشی علیه تروریسم است، به بیان دیگر وی ماهیت اقدام ضدتروریستی را پرداختن به معلول می‌داند (Iftikhari, 2011: 10).

۳-۳- رویکردهای نرم مقابله با بحران تروریسم

رویکردهای مقابله با بحران تروریسم می‌تواند دو گروه اصلی داشته باشد که شامل رویکردهای مقابله سخت و رویکردهای مقابله نرم است. مورد اخیر شامل همه‌ی طرح، تصمیم و اقدام‌ها و همچنین هدف، روش و ابزارهایی است که به صورت غیرمستقیم برای جداسازی تروریست از مردم و تضعیف قابلیت‌های تروریست‌ها به کار گرفته می‌شود که ماهیت و جنس آن نرم می‌باشد. این نوع از رویکردها دارای ماهیتی اغلب و عموماً «فرهنگی-اجتماعی» یا «حقوقی-قضایی» است. تمرکز رویکردهای فرهنگی بر جداسازی و روشنگری نسبت به مقوله تروریست و بحران تروریسم می‌باشد و تمرکز رویکرد حقوقی-قضایی بر جلوگیری فعالانه و سپس منفعلانه، تحذیر، تنبیه نرم و قانونی دارد. البته سیاست‌های فرهنگی در کنار و با پشتیبانی اقدامات قضایی و حقوقی می‌تواند رویکردهای بستر ساز و کارآمدسازی برای تحقق سایر رویکردهای اطلاعاتی و امنیتی و نظامی در مقابله با بحران تروریسم و ضدانقلاب مسلح باشند.

۳-۳-۱- رویکرد فرهنگی و اجتماعی

اغلب در تحقیقات علوم اجتماعی- با اندک تسامحی- فرهنگ و اجتماع دو مقوله هم جنس تلقی می‌شود؛ زمینه‌وندی تحولات اجتماعی را در اقتضائات فرهنگی جستجو می‌کنند. اساساً بین پدیده‌های اجتماعی و زمینه فرهنگی رابطه آثار و پیامدی وجود دارد. از این‌رو فرهنگ و جامعه دو ساختار جدایی ناپذیر و متعامل هستند. مقوله و ساختار امنیت نیز ارتباط تنگاتنگی با این دو مفهوم دارد؛ به نحوی که فرهنگ و اجتماع در شکل دهی، تعیین و درک مفهوم امنیت ایفای نقش اساسی دارند و متقابلاً امنیت بقای فرهنگ و اجتماع را نیز تضمین می‌کند.

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

حاجیانی (۱۳۹۳) معتقد است: اگرچه رویکردها و سیاست‌گذاری‌های فرهنگی در مقابله با تروریسم، اغلب کنش‌گرا و پیش‌دستانه است ولی موجب هدم و حذف فیزیکی تروریست‌ها و یا به عبارت دیگر، نابودی کامل تروریسم نمی‌شود. در واقع رویکردهای فرهنگی موجب کاهش حمایت مردم از اقدامات تروریستی و مانع پیوستن منابع انسانی جدید به گروه‌های تروریستی می‌گردد. همانطور گفته شده است، این رویکرد به تنهایی قادر به از بین بردن تروریسم نیست این استراتژی زمانی کاملاً مؤثر واقع می‌شود که در متن چندبعدی سایر رویکردهای سیاسی، امنیتی، حقوقی و نظامی گنجانده شوند (Adapted from Crain and Schalk: 2008: 13-19).

۳-۱-۱- ویژگی‌های رویکرد فرهنگی و اجتماعی مقابله با بحران تروریسم

رویکرد فرهنگی ضد بحران تروریسم واجد ویژگی‌های نظیر مدیریت ادراک مخاطب، بسیج مردمی، درگیر شدن همه ارکان حاکمیت، نتیجه‌محور بودن؛ واضح و مشخص؛ مبتنی بر اطلاعات استراتژیک و آینده‌محور است. همچنین خود ارزیابانه و خلاقانه است یعنی مبتنی بر شرایط محیطی و اقتضائات می‌باشد. رویکرد فرهنگی توأمان به منابع مولد بحران تروریست در هر سه حوزه ذیل توجه دارد: ماهیت رویکرد فرهنگی ضد بحران تروریسم به گونه‌ای است که اولاً «مراقب و تعدیل‌گر رویه‌هاست و در ثانی به رویکردها و سیاست‌هایی از «درون نظام سیاسی» که از سوی بعضی مراکز تصمیم‌گیری رسمی و مراجع خودی اتخاذ می‌شود»، نیز اشاره دارد و ثالثاً در این رویکرد، همچنین به «وضعیت محیط ملی» و حتی به «محیط همسایگان و بازیگران محیط امنیت منطقه‌ای» توجه می‌شود.

ابراهیم حاجیانی معتقد است، در نیل به اهداف رویکرد فرهنگی ضد بحران تروریسم ضرورت دارد که به رهیافت دراز مدت صبر، بردباری، حلم، و رافت اسلامی اهمیت داده شود (Hajiani, 2013: everywhere)، که بر اساس ویژگی‌های ذاتی نظام جمهوری اسلامی ایران و به ملاحظات رویکرد اندیش‌های تقریبی و متناسب با زیست مسلمانانه و مبتنی بر دفاع و توجیه علمی؛ این رهیافت، عامل افزایش مشروعیت نظام می‌گردد. زیرا با جداسازی مردم عادی یا حتی «هوادران» از اعضای «شبکه‌های اقدامی تروریستی»، موجبات تضعیف تروریسم فراهم می‌شود (Hashemi Nesab, 2014: 40-42). روشن است تحقق این امر منوط به درک عمیق از اقدامات تروریستی و شناخت هویت، دانش و باور تروریسم دارد. حاجیانی به، فرصت‌گاهی از تداوم اقدامات تروریستی و تمرکز

بر حذف منابع و مراجع اندیش‌های و گفتمان‌ساز، منابع انسانی، لجستیکی، مالی و پولی، همگامی و اشتراک مساعی همه نهادهای حاکمیتی و مردمی، هوشمندسازی در بکارگیری همه منابع قدرت و بهره‌گیری از رویکردهای ترکیبی و تلفیق هوشمندانه توانایی‌های نرم و سخت در اختیار، با هدف یک‌پارچه و همگرا کردن و بهره‌مندی متناظر منابع قدرت نظام علیه نوع اقدام تروریستی و امنیت‌زدایی از تروریسم و حامیان و تبدیل تروریسم به مخالف و اپوزیسیون غیرمسلح اشاره می‌دارد. وی معتقد است که متمایل‌سازی گروه‌های تروریستی به تمکین قانون و توجه ویژه به ریشه‌های قومی و مذهبی تروریسم در ایران و ظرفیت‌سازی و انفتاح در باورهای اقلیت‌گرایان قومی و مذهبی به جهت‌های غیرخشونت‌آمیز از جمله رهیافت‌های رویکرد فرهنگی است. وی همچنین به حذف و مهندسی عوامل زمینه‌ای و واکنشی تروریسم و تلقی مبارزه با تروریسم، به مثابه مقابله طولانی‌مدت و عمق‌بخشی گفتمان و سیاست‌های ضد تروریستی به مثابه بازتولید دائمی و سازماندهی شده‌ی گفتمان و سیاست‌های ضد تروریستی اهمیت می‌دهد (Hajiani, 2013: everywhere). البته سیاست‌های ضد تروریستی در محیط‌های همگن و ناهمگن قومی و مذهبی نیازمند بهره‌مندی از چهار رویکرد «الگو سازی»، «تبلیغ و آگاه‌سازی»، «آموزش» و «حمایت از اقلیت‌های همگرا» در تمامی سطوح زمانی درازمدت و میان‌مدت و کوتاه‌مدت و ایضاً کارکردی تاکتیکی، عملیاتی و رویکردی است.

۲-۳-۳- رویکرد حقوقی - قضایی

رویکرد حقوقی - قضایی بیشتر به علل و عوامل پیدایش تروریسم و چگونگی برطرف کردن این عوامل توجه می‌شود. این رویکردها در بلندمدت از بسیاری از رویکردهای دیگر به مراتب پایدارتر و مؤثرتر خواهند بود، ماهیت این رهیافت‌های حقوقی بسیار به رهیافت‌های حوزه فرهنگی - اجتماعی نزدیک می‌شود. البته از قدیمی‌ترین رهیافت‌های موجود حقوقی، رهیافت پیشگیرانه است، این رهیافت بیشتر به دنبال ریشه‌یابی تروریسم بوده و از وظایف قانونی دولت‌ها محسوب می‌گردد (Nemati and others; 2019: 233).

برخی از این سیاست‌ها متناظر به فعالیت‌ها و سیاست‌های قضایی مقابله با تروریسم می‌باشد که تمکین آن‌ها هم به نوعی پیشگیری و مقابله با علت‌های موجهه تروریسم و هم مقابله با آثار و پیامدهای منفی اقدامات تروریستی و موجودیت تروریست است که ضرورت دارد به هر دو وجه

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

آن توجه شود تا اگر چنانچه سیاست مرحله اول کارساز نبود و اقدامات تروریستی به وقوع پیوست، با سیاست و رهیافت اعمال مجازات قانونی، سعی شود از گسترش و بسط اقدامات تروریستی جلوگیری به عمل آید و با توسل به قانون و اجرای دقیق و مقتدرانه آن، با معلول به وجود آمده که همان اقدامات تروریستی است، مقابله شود به گونه‌ای که با مراقبت و اقدامات اجرایی نظیر ایجاد نیروی واکنشی و لغو مزایای شهروندی آن‌ها را کنترل نمایند (Nemati & others, 2019: everywhere). موارد ذیل را می‌توان به‌عنوان اقدامات رویکرد حقوقی و قضایی محسوب کرد:

۳-۲-۱- سخت‌گیری بر تروریست‌ها در آیین دادرسی

بدین معنا که از گشادرویی‌های آیین دادرسی کیفری اجتناب شود و این بدان معنا است که به‌دلیل ویژه بودن متهمان و عدم دقت‌های کنترل و نظارت امنیتی و حقوقی این متهمان خطرناک، موجب آثار و پیامدهای چیران ناپذیر بر محیط ملی و مردم خواهد داشت در به کارگیری گزاره‌ها و قواعد شکلی در خصوص این پرونده‌ها از رواداری‌های صوری و متعارف کاسته خواهد شد و البته از قضات و فضای کالبدی ویژه بهره برده خواهد شد (Note: Ardabili, 2015: 66). علاوه بر تنگناهای همگانی برشمرده شده فوق، برخی سخت‌گیری‌ها توسط قانون پیش‌بینی شده است و مجریان قانون نیز در اعمال این سخت‌گیری‌ها شدت می‌ورزند. عناوین برجسته‌ترین روی آوردها و شیوه‌های سختگیرانه در مرحله پیگرد و بازرسی عبارت از:

- روی آورد بازداشت بی‌مدت و روابط تعزیر (Aalipur, 2009: 17)؛
- روی آورد وارونگی در بار اثبات رواداری و مسامحه^۱؛
- روی آورد دلیل پنداری گسترده و آسان‌گیری در برگردانی مرتکبان (Aalipur, 2009: 23)؛
- روی آورد ضرورت همکاری‌های بین‌المللی و آسان‌گیری در برگردانی مرتکبان (Aalipur, 2009: 26)؛
- روی آورد ناروا داری با مرتکبان یا مظنونان (Aalipur, 2009: 28).

۳-۲-۲- سخت‌گیری و امنیتی کردن فرآیند رسیدگی در مرحله دادرسی و اجرا

^۱tolrance

اگر چه اغلب در نظامات حقوقی باید ملاحظات حقوقی مضیق کننده اختیارات دولت و دستگاه قضا مانع از فشار بر متهم باشد ولی در خصوص متهمان تروریستی با روی آوردهای ذیل محروم از آن تسهیلات خواهند بود.

- روی آورد صلاحیت فرامرزی: در این روی آورد، صاحبان قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و جهانی با نقض صلاحیت سرزمینی دولت‌ها در رسیدگی به جرایم؛ زمینه امنیت را برای تروریست‌ها در هر مکانی زایل نمودند (Aalipur, 2009: 30).
- روی آورد صلاحیت ویژه: معمولاً شایستگی دادگاه بر پایه چستی جرم تعیین می‌گردد ولی در نظام عدالت کیفری در برخی موارد «کیستی و تشخیص مرتکب» معیار تعیین دادگاه است، در این جا برای تعیین «دادگاه صالح» به رسته و سنگینی جرم و بزه روی آوری نمی‌شود بلکه همانند دادرسی کودکان و یا نظامیان که رسیدگی جداگانه (افتراقی) دارد، به‌منظور نشان دادن چهره آسان یا سخت‌گیر فرایند کیفری اجرای حکم، «دادگاه ویژه رسیدگی به اقدامات تروریستی» شکل خواهد گرفت (Aalipur, 2009: 32).
- روی آورد دادرسی باشتاب؛
- روی آورد تعیین کیفرهای نامعین (Aalipur, 2009: 35).

۳-۲-۳- جرم انگاری تروریسم و مجازات قانونی تروریست‌ها

امروزه اقدامات جرایم سازمان یافته تروریستی و رویکردهای مقابله با آن ساختارهای حقوقی جدیدی را وارد ادبیات ضدتروریسم کرده است. این رویکردهای جدید تحولات عمیق و جدیدی را در «انگاره‌های حقوقی» و «ابزارمقابله» با تروریسم و حتی واکنش به تهدیدات تروریستی ایجاد کرده است (Nemati and others, 2019: 232).

۴- تجزیه و تحلیل داده‌های و نتایج تحقیق

۴-۱- مضامین منتج به رویکرد فرهنگی - اجتماعی

پس از انجام مصاحبه و فرایند سندپژوهی و سپس متناظرسازی متون الحاقی^۱ به مضامین دست‌یافته در مرحله بهره نظری و تولید مضامین نهایی اعم از مضامین «موید، متضاد و مغایر» با

^۱ Segment

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

بهره‌گیری از ظرفیت نرم‌افزار مکس کیودا ۲۲ مضمون‌های نهایی برشمرده شد و تعداد تکرار و فراوانی اخذ و در جدول شماره (۲) و نمودار (۱) نشان داده شد.

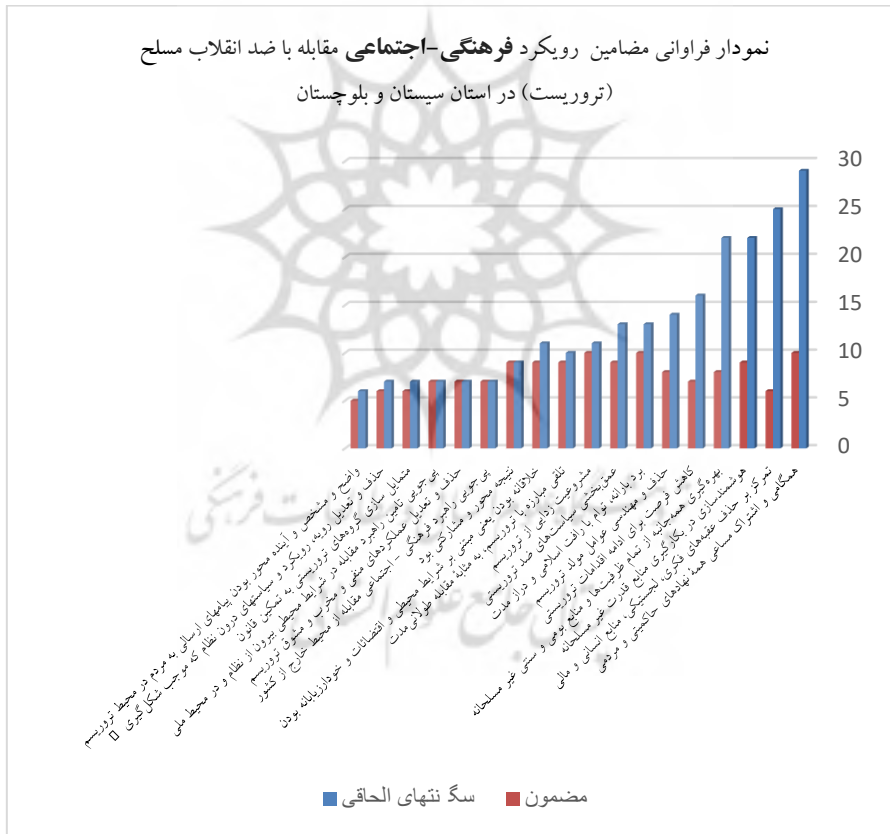
جدول-۲. نمونه کدهای هر پرونده در نرم‌افزار مکس کیودا

درختواره کد	سگمنت مستناد کد مربوطه
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد حقوقی- قضایی/ جرم انگاری تروریسم و مجازات قانونی تروریست‌ها	مقابله با تجزیه طلبی
راهبرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد حقوقی- قضایی/ جرم انگاری تروریسم و مجازات قانونی تروریست‌ها	حفاظت از مرزهای کشور
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد حقوقی- قضایی/ سخت‌گیری بر تروریست‌ها در آیین دادرسی	نمایش کارآمدی و اقتدار ارکان نظام در استان.
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد حقوقی- قضایی/ وارونگی در بار اثبات رواداری	اقتدار هوشمندانه قضایی در برخورد با جرایم امنیتی و قاچاق
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ همگامی و اشتراک مساعی همه نهادهای حاکمیتی و مردمی	دخالت دادن مردم بومی استان در اداره امور و تأمین امنیت پایدار استان.
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ همگامی و اشتراک مساعی همه نهادهای حاکمیتی و مردمی	عمق بخشی داخلی
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ کاهش فرصت برای ادامه اقدامات تروریستی	ختی سازی عملیات روانی دشمن علیه جمعیت هدف و مقابله با امپریالیسم رسانه‌ای
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ عمق بخشی سیاست‌های ضد تروریستی	عمق بخشی داخلی
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ شرایط محیطی بیرون از نظام و در محیط ملی	پیوند امنیت کشورهای همجوار با امنیت استان
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ خود ارزیابانه بود	تشخیص صحیح تهدیدات و برداشت درست مسئولین از آنها
رویکرد کلی نظام ج.ا.ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی/ حذف و مهندسی عوامل مولد تروریسم	توسعه متوازن فرهنگی، اجتماعی و سیاسی

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

درختواره کد	سگمنت مستناد کد مربوطه
رویکرد کلی نظام ج. ا. ایران/ رویکرد نرم/ رویکرد فرهنگی - اجتماعی - اقتصادی/ تمرکز بر حذف عقبه‌های فکری، لجستیکی، منابع انسانی و مالی	تقویت همگرایی ملی در میان اقوام

اگرچه در روش تجزیه و تحلیل کیفی، فراوانی و «پربسامدی» مضمون‌ها نشانه مطلق قوت یا صحت نظر نمی‌باشد و گاه یک «متن الحاقی» موید آن‌چنان بر قدرت و مفهوم‌ساز است که می‌تواند دانش مناسب و متناظر را تولید نماید. ولی به هر حال تایید فراوان یک موضوع و مضمون از سوی جامعه خبره‌ی مرجع تحقیق، نشان از این دارد که نمونه آماری و جامعه هدف سند و مصاحبه با اقبال بیشتری به این مضمون پرداخته و آن نظر را حمایت کرده‌اند.

نمودار-۱. فراوانی مضامین رویکرد فرهنگی - اجتماعی مقابله با ضدانقلاب مسلح (تروریست)

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

همگامی و اشتراک مساعی همه نهادهای حاکمیتی و مردمی، تمرکز بر حذف عقبه‌های فکری، لجستیکی، منابع انسانی و مالی، هوشمندسازی در بکارگیری منابع قدرت نرم، بهره‌گیری همه‌جانبه از تمام ظرفیت‌ها و منابع بومی و سنتی نرم و کاهش فرصت برای ادامه اقدامات تروریستی که بیشترین فراوانی را دارند، «نشان از ماهیت رویکردی و مبتنی بر محور فرهنگی» می‌باشد و این گزاره استنتاجی، پژوهشگران را به استنباط از «کارآمدی مهندسی و معماری امنیت پایدار» سوق می‌دهد البته این رویکرد کنار سایر رویکردهای «سخت»، «نیمه سخت» و مکمل «نرم» می‌تواند معماری امنیت پایدار را در این منطقه به صورت کامل نشان دهد.

۴-۱-۱- مضامین مضاد و مغایر رویکرد فرهنگی - اجتماعی

لازم به یادآوری است که در هنگامه مصاحبه، مصاحبه‌شوندگان به مواردی در رویکرد فرهنگی اشاره کرده‌اند که ماهیتاً مغایر یا مضاد مضامین مندرج در بهره نظری بوده‌اند که از حیث نظری و وفق آموزه‌های روش پژوهش مقاله، لازم است مضامین متناظر به مضاد را در مقام عینیت، تعدیل نموده و در مضامین مغایر، نشانه‌هایی از تولید دانش نو در عنوان شناخت رویکرد فرهنگی و مضامین متناظر به بهره نظری تلقی نماییم که ذیلاً در جدول شماره (۳) دسته‌بندی گردید.

جدول شماره-۳. جدول مقادیر مضاد و مغایر رویکرد فرهنگی و اجتماعی

ماهیت	مقوله بندی ثانویه	کد مضاد/مغایر
مضاد	اقدام نامتناسب و محاسبه نشده	مشروعیت زدایی از تروریسم و کاهش فرصت برای ادامه اقدامات تروریستی
	عدم رعایت فرامین	عمق بخشی سیاست های ضد تروریستی
مغایر	اقدام مسئولانه و مقتدرانه پرخطر	جدید
	انصاف در برقرار امنیت	
	تأمین نیازهای اقتصادی و معیشتی ضروری مردم	
	توجه به ملاحظات اخلاقی منازعه	
	کارآمدی اقتدارآفرین مشروعیت بخش	

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

به رغم موفقیت‌های «رویکرد فرهنگی نهادهای ضد تروریسم نظام ج.ا.ایران در منطقه»؛ اسناد و مصاحبه‌شوندگان، مکرر به مضمون «اقدام نامناسب و محاسبه‌نشده» در زمینه مشروعیت زدایی از تروریسم و «عدم رعایت فرامین» در زمینه عمق‌بخشی به سیاست‌های ضد تروریستی نیز اشاره کردند. امری که در کاهش موفقیت و تسریع در اثرگذاری رویکردهای فرهنگی بر کارکرد کارگزاران در محیط منازعه و جداسازی مردم از تروریست مؤثر بوده است. البته شایان ذکر است که خروجی پژوهش به عوامل «تعدد مراجع تصمیم‌گیر و اقدام‌کننده در حوزه فرهنگی» و فقدان «نهاد هماهنگ‌کننده مؤثر» نیز اشاره دارد.

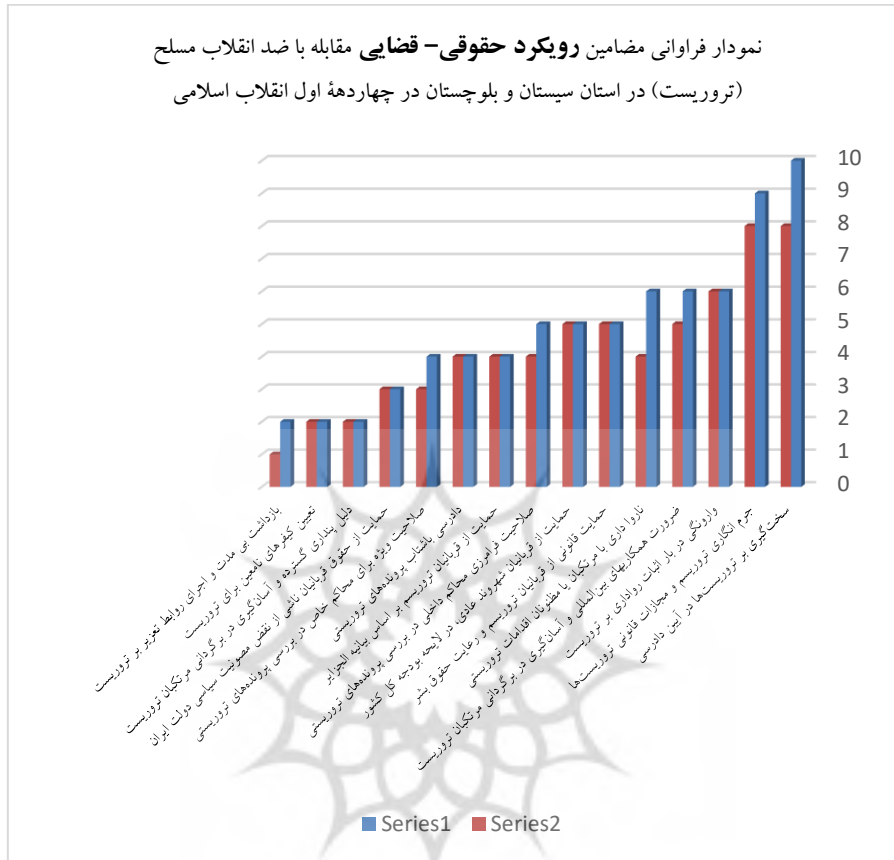
در اسناد مورد بررسی به مواردی از اقدامات و مضامین رویکرد فرهنگی اشاره شده است که در متون مورد بررسی به آن تصریحاً اشاره نشد و می‌توان آن را به عنوان اختصاصات «رویکرد فرهنگی نهادهای ضد تروریسم نظام جمهوری اسلامی ایران ویژه منطقه سیستان و بلوچستان» نسبت داد، که از جمله می‌توان به موارد «اقدام مسئولانه و مقتدرانه پرخطر»، «انصاف در برقراری امنیت»، «برآوردن نیازهای ضروری اقتصادی و معیشتی به مردم»، «توجه به ملاحظات اخلاقی منازعه» و «کارآمدی اقتدار آفرین مشروعیت‌بخش» اشاره کرد.

۲-۴- مضامین منتج به رویکرد حقوقی - قضایی

پس از انجام مصاحبه و فرایند سندپژوهی و سپس متناظرسازی متون الحاقی به مضامین دست‌یافته - در مرحله بهره‌نظری - و تولید مضامین نهایی، مضمون‌های رویکرد حقوقی - قضایی مقابله با ضدانقلاب مسلح (تروریست) در استان سیستان و بلوچستان در چهاردهه اول انقلاب اسلامی استخراج و برشمرده شد که تعداد، تکرار و فراوانی آن‌ها در نمودار شماره ۲ نشان داده شد.

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

نمودار فراوانی مضامین رویکرد حقوقی - قضایی مقابله با ضد انقلاب مسلح (تروریست) در استان سیستان و بلوچستان در چهاردهه اول انقلاب اسلامی

نمودار-۲. فراوانی مضامین رویکرد حقوقی - قضایی مقابله با تروریست

در رویکرد حقوقی و قضایی مواردی نظیر: قاعده گذاری و بهره گیری از قوانین سخت گیرانه؛ نارواداری در بهره گیری مرتکبین از ظرفیت های رواداری؛ دلیل پنداری گسترده در فرایندهای حقوقی و قضایی و اعمال صلاحیت های ویژه و همچنین پرهیز از درنگ و تأخیر در بررسی پرونده های تروریستی؛ ضرورت همکاری های بین المللی در مقابله با تروریسم به عنوان معضله و تهدید بین المللی و نهایتاً حمایت ویژه اقتصادی و حقوقی از قربانیان تروریسم که بیشترین فراوانی را دارند، تأیید شد که نشان دهنده تلقی ویژه نهادهای ضد تروریسم نظام جمهوری اسلامی ایران از

ماهیت بحران تروریسم در منطقه دارد و تدابیر و رویکردهای حقوقی-قضایی نیز متناسب با آن متحول و کارآمد گردید.

۴-۱-۲- مضمون مضاد رویکرد حقوقی-قضایی

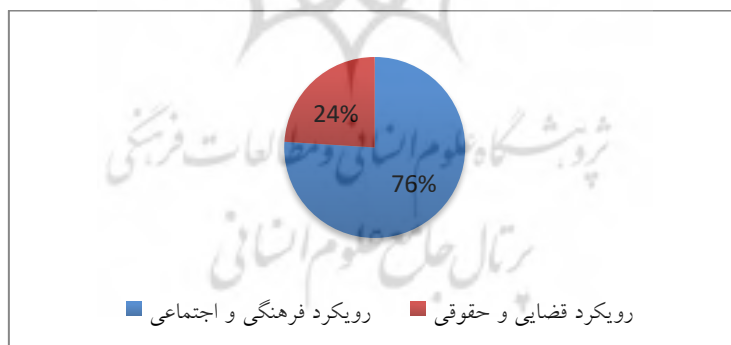
در هنگامه مصاحبه، مصاحبه‌شوندگان به مواردی در رویکرد حقوقی-قضایی اشاره کرده‌اند که ماهیتاً متضاد با مضامین مندرج در بهره‌نظری بوده‌اند که ضرورت دارد از حیث نظری و در مقام عینیت تعدیل گردد و آن موارد عبارت‌اند از «ضرورت همکاری‌های بین‌المللی و آسان‌گیری در برگردانی مرتکبان» می‌باشد. البته مصاحبه‌شوندگان ضمن اذعان به «عدم استفاده از ظرفیت‌های حقوق بین‌الملل» به این نکته اشاره داشتند که ضرورت «فعال شدن بخش بین‌الملل دستگاه قضایی و بهره‌گیری از توان وزارت خارجه در تأمین امنیت و مقابله با تروریسم» لازم است. نکته قابل اشاره این که در اسناد متناظر به رویکردهای حقوقی-قضایی این مقاله، مضمون مغایر جدیدی ظاهر نگردید. این امر نشان دهنده این است که «کارکرد حقوقی و قضایی نظام جمهوری اسلامی ایران» در موضوع مقابله با تروریسم با آنچه در «مکاتب حقوقی و قضایی دیگر» رواج دارد تفاوت روشنی ندارد و درک از «راهکارهای قضایی مقابله با تروریسم»- به رغم احتمال تعریف متفاوت از چیستی تروریسم- با مدل‌های متعارف جهان هم‌سان است.

نتیجه‌گیری

شکل‌گیری و تداوم تروریسم فراتر از محیط داخلی می‌تواند بحران‌های امنیتی در محیط منطقه‌ای و محیط بین‌المللی در پی داشته باشد. جهان اسلام و خصوصاً منطقه خاورمیانه به دلیل ویژگی‌های منحصر بفرد بافت قومی و مذهبی همواره جولانگاه گروه‌های تروریستی در دهه‌های اخیر بوده و عملاً به دلیل اقدامات تروریستی به یکی از مناطق بحران آفرین و بحران‌زا جهانی به دلیل بسط و گسترش تروریسم تبدیل شده است. در این میان باید توجه کرد کانون‌های بحران‌های تروریستی در منطقه خاورمیانه متکثر و پراکنده بود و دلالت بر این نکته دارد که تجربه حکمرانی و مدیریت بحران تروریسم در کشورهای مختلف ناظر بر راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های دولت‌ها با توفیق یا عدم توفیق همراه بوده است. در دوران پسا انقلاب اسلامی، حضور گروه‌های تروریستی در مناطق جنوب شرق ایران و خصوصاً سیستان و بلوچستان به دلیل زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و

رویکرد های نرم جمهوری اسلامی در مقابله با بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان

اقتصادی و حمایت برخی از دولت‌های خارجی گرچه روبه فزونی بوده است اما تجربه حکمرانی حکایت از توفیق نسبی مدیریت بحران‌های ناشی از اقدامات تروریستی در این منطقه دارد. مهم‌ترین نشانگان این توفیق کاهش روند جذب هموطنان در گروه‌های تروریستی می‌باشد. در این راستا، این نوشتار درصدد شناسایی رویکردهای نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با بحران تروریسم در جمهوری اسلامی برآمد. یافته‌ها حکایت از این دارد که بعد نرم افزارانه رویکرد جمهوری اسلامی در مدیریت بحران تروریسم اساساً بر رویکرد «فرهنگی و اجتماعی» و همچنین رویکرد «حقوقی-قضایی» استوار شده است. در این پژوهش، ناظر بر تحلیل مضمون (اسناد بالادستی و مصاحبه نخبگانی و...) به مقوله‌های جدیدی در روند اتخاذ رویکرد نرم افزارانه فرهنگی و اجتماعی بحران تروریسم در استان سیستان و بلوچستان همچون «رعایت انصاف در برقراری امنیت»؛ «برآوردن نیازهای ضروری اقتصادی و معیشتی مردم»؛ «توجه به ملاحظات اخلاقی منازعه»؛ «عدم رعایت اصول متقارن نبرد»؛ «کارآمدی اقتدارآفرین مشروعیت‌بخش»؛ و «اقدام مسئولانه و مقتدرانه» دست یافتیم که در تحقیقات پیشینی دیده نشده است و جزو اختصاصات اقدام امنیتی و تولیدات دانشی و نوآوری پژوهش محسوب می‌گردد. البته باید توجه کرد سهم رویکرد نرم افزارانه فرهنگی و اجتماعی مقابله با بحران تروریسم در مقایسه با رویکرد نرم افزارانه حقوقی-قضایی حدود ۷۶ درصد- همان‌طور که در نمودار شماره ۳ قابل مشاهده است- می‌باشد.

نمودار-۳. مقایسه نسبت کاربرد های نرم مقابله با بحران تروریسم

در مقام پیشنهاد، این نوشتار بر این نکته تأکید دارد که محتوای قالب های رویکرد نرم ج.ا.ایران برای مقابله با بحران تروریسم ناظر بر پیشرفت‌های فناورانه و تکنولوژی همواره باید جدید و به روز

نشریه علمی بحران پژوهی جهان اسلام

شود. به نظر می‌رسد، در این میان، بهره جستن از ابزار رسانه و تولید محتوا ناظر بر ویژگی‌های منحصر به فرد گروه‌های قومی-مذهبی ایرانی همسو با هویت ملی و ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر نظام جمهوری اسلامی باید به صورت متناوب در دستور کار دولتمردان قرار گیرد.

نمودار ۳-۴ مقایسه درصد تخصیصی مضامین هر یک از راهبردهای پشتیبان غیرمسلحانه

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله پیش‌رو فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.

Translated References to English

- Abdullah Khani, A. (2007). *Theology of Terrorism*. Tehran: Abrar Contemporary International Studies and Research Institute. [In Persian]
- Alipour, H. (2018). National security and the rights of the accused; A comparative study of the procedure for terrorist actions. *12th Year Strategic Studies Quarterly*, 1(43). [In Persian]
- Ardabili, M.A. (2016). Understanding the charge or the right to know the subject and reasons of the charge. *Shahid Beheshti University Law School's Legal Research Journal*, No. 43, spring-summer 2016. [In Persian]
- Bodi, T.J. (2008). Definition of International Terrorism: A Practical Approach. translated by Reza Mirtaher. *Strategic Studies Quarterly*, No. 5 and 6. [In Persian]
- buffer; A. (2006). *Introductions to Strategy*. translated by Masoud Keshavarz, Tehran: Center for Political and International Studies. [In Persian]
- Crain, K., Peter, S. (2009). "Terrorism and Development" translated by Abbas Mohammadi Asl, published by Haqsheesh. [In Persian]
- Derderian, J. (2012). *Terrorist Discourse: Signs, Governments, and Systems of Global Political Violence*. translated by Vahid Zaghiri, in: Alireza Tayeb (compiled and edited), *Terrorism, History, Sociology, Discourse, Law*, Tehran: Publishing straw. [In Persian]
- DOD. (2009). Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, p.39.

- Eftekhari, A., Ali, S. (2019). Strategy of the Islamic Republic of Iran in dealing with terrorism. *Afaq Security Quarterly*, Year 4, Number 125. [In Persian]
- Hajiani, E., Mohsen Karimi, S. (2013). Anti-terrorism strategies in Iran from a cultural approach. *Afaq Security Quarterly*, Year 7, Number 23. [In Persian]
- Hosseini, H. (1997). *Strategy*. Tehran, Imam Hossein (AS) University Publications. [In Persian]
- Hosseini, S.M. (2022). *Strategies of the Islamic Republic of Iran against counter-revolution; Theoretical Foundations; Strategies and Approaches*. Tehran: Defense Science and Education Institute, first edition. [In Persian]
- Huffman, P. (2015). Human Rights and Terrorism. by Alireza Ebrahim Gol, Law Journal, International Legal Services Office of the Islamic Republic of Iran, No. 34, Spring and Summer 2015. [In Persian]
- Karimzadeh; A. (2022). Strategies of the Islamic Republic of Iran against armed counter-revolution in Khuzestan province. Tehran: Research Institute of Holy Defense Sciences, first edition. [In Persian]
- Khajevand, M., Jafari, M. (2021). The place of motivation in the definition of terrorist crimes with a comparative study with international documents. *Political Science Quarterly*, 17th year, number 54. [In Persian]
- Lutz, J., Brenda, J. (2015). Lutz, Terrorism and Takfir (from ancient times to the rise of ISIS)", translated by Mehdi Bijani, Andisheh Sazazan Noor Institute Publications, 2015. [In Persian]
- Magnanimity, M. (2006). *The position of the Organization of the Islamic Conference in the fight against international terrorism*. (translation), Zamaneh magazine, fifth year, no. [In Persian]
- Nacos, B.L. (2008). terrorism and nonterrorism: penguin academics. United States Southern Command Strategy 2016. www. southcom. mil/AppsSC/files /0UI0I1177092386. pdf, accessed 1-2
- Poursaid, F. (2016). *Modern Anti-Terrorism*. Strategic Studies Quarterly No. 31 Fall, 2016. [In Persian]
- Reich; W. (2002). *Roots of Terrorism*. Trahame Seyyed Hossein Mohammadi Najm, Tehran, Command and Staff College, Walter Reich Advanced War Course. [In Persian]
- Hashemi, S.H. (2018). *Terrorism from the perspective of Islamic law and international documents*. Qom, Hozha and University Research Center Publications. [In Persian]